

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΙΧ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ*

Δικηγόρου - Ειδικού Νομικού Συμβούλου ΕΕΤ

(Με την ευκαιρία της επικείμενης έκδοσης της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί ορισμένων νομικών ζητημάτων που αφορούν υπηρεσίες της Κοινωνίας των Πληροφοριών στην Εσωτερική Αγορά).

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

1. Το δίκαιο ακολουθεί την εξέλιξη των βιοτικών αναγκών και δεν προηγείται αυτής. Το ίδιο συμβαίνει και στο πεδίο του ηλεκτρονικού εμπορίου και, γενικότερα, της νέας οικονομίας. Ο πόλεμος – ακριβέστερα, οι ανάγκες της πολεμικής προετοιμασίας – γέννησαν το Διαδίκτυο, το οποίο, ακολουθώντας τη σχεδόν ανέκαθεν καθιερωμένη πορεία, πέρασε και στην καθημερινή μας ζωή, πιο γρήγορα, είναι η αλήθεια, από άλλες πολεμικές ανακαλύψεις, επιφέροντας αναστάτωση στις βιοτικές σχέσεις των ανθρώ-

πων και τείνοντας να καθιερώσει στις συναλλαγές μία τάξη παράλληλα υφιστάμενη με τους παραδοσιακά γνωστούς τρόπους συναλλαγής.

2. Η εμπειρική παρατήρηση δείχνει ότι, ενώ από πλευράς υποκειμένων των ανταλλακτικών βιοτικών σχέσεων δεν έχει μεταβληθεί – ακόμη; – το βασικό σχήμα αυτών (προσφορά αγαθών και υπηρεσιών/απόκτηση αγαθών και υπηρεσιών/διαμεσολάβηση), ο τρόπος ανάπτυξης των σχέσεων αυτών, και μάλιστα εκείνων που συνάπτονται και εξελίσσονται από απόσταση, χωρίς την ταυτόχρονη φυσική παρουσία των συναλλασσομένων στον ίδιο τόπο, έχει υποστεί αλλαγές επαναστατικές, έτσι ώστε να μην αρκεί πλέον η απλή ad hoc νομοθετική παρέμβαση ούτε η επίδραση της νομολογίας των δικαστηρίων, για την επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν κατά τη σύναψη ή εξέλιξη εκείνων των ανταλλακτικών βιοτικών σχέσεων, οι οποίες εκτυλίσσονται με κέντρο συστήματα ή στοιχεία ηλεκτρονικού εξοπλισμού, κατάλληλου για την επεξεργασία, περιλαμβανομένης και της ψηφιακής συμπίκνωσης, και για την αποθή-

κευση δεδομένων, η πρόσβαση στα οποία είναι δυνατό να επιτευχθεί από απόσταση, μέσω δικτύου επικοινωνιών, ήτοι του Διαδικτύου (Internet) ή άλλου, έστω και λιγότερο εκτεταμένου, δικτύου επικοινωνιών. Με βάση την εμπειρική αυτή παρατήρηση, έχει επικρατήσει η άποψη ότι ενδείκνυται η θέσπιση κανόνων θετικού δικαίου και δη τόσο θεσμικού περιεχομένου όσο και κανόνων που θα είναι εφαρμοστέοι στις ηλεκτρονικές συναλλαγές και, γενικότερα, στις ηλεκτρονικά, από απόσταση συναπτόμενες συναλλακτικές σχέσεις, έτσι ώστε να υποστηριχθεί η ανάπτυξη των σχέσεων αυτών με κεντρικό σημείο αναφοράς τόσο τον καταναλωτή και την προστασία αυτού, ως του αδυνάτου μέρους και στις συναλλαγές αυτές, όσο και τα εν γένει κοινωνικά αγαθά, όπως η δημόσια υγεία, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και άλλοι στόχοι δημοσίου συμφέροντος, χωρίς, όμως, να θίγεται η ελευθερία της έκφρασης, της οποίας απολαύει κάθε πρόσωπο σύμφωνα με το άρθρο 10 της Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ν. 1841/1989) και τους περιορισμούς

* Ο κ. Γεωργόπουλος είναι τ. Επιστημονικός Συνεργάτης του Πανεπιστημίου του Λονδίνου – έδρα Δικαίου των τραπεζών και των πιστώσεων – Queen Mary College.

που είναι επιτρεπτοί σύμφωνα με το άρθρ. 10 παρ. 2 της ίδιας Σύμβασης και το άρθρ. 46 (1) της Συνθήκης.

3. Ετσι μετά την υιοθέτηση, από το Συμβούλιο της ΕΕ, της κοινής θέσης των κρατών μελών, επίκειται η ολοκλήρωση της διαδικασίας θεσμοθέτησης της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τη ρύθμιση ορισμένων νομικών ζητημάτων που αφορούν υπηρεσίες της Κοινωνίας των Πληροφοριών στην Εσωτερική Αγορά (Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο). Τα νομικά ζητήματα που αντιμετωπίζονται από την Οδηγία, με σκοπό να επιλυθούν δια του συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών, έτσι ώστε να αρθεί η ανασφάλεια δικαίου που επικρατεί ως προς τους εφαρμοστέους κανόνες επί των υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών, είναι τα εξής: Η ελευθερία εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών, οι εμπορικής φύσεως ανακοινώσεις, η ρύθμιση θεμάτων του δικαίου των συμβάσεων που συνάπτονται με ηλεκτρονικά μέσα, η ευθύνη των παρεχόντων, υπό μορφή διαμεσολάβησης, υπηρεσίες της Κοινωνίας των Πληροφοριών, και η θέσπιση της δυνατότητας και της διαδικασίας για την επίλυση διαφορών που εντάσσονται στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Πληροφοριών, με εναλλακτικούς εξωδικαστικούς τρόπους, εκτός της προσφυγής στα Δικαστήρια. Τα θέματα αυτά θα εξετασθούν στο παρόν και στα επόμενα μέρη της μελέτης αυτής.

4. Αξίζει να τονισθεί, πάντως, ότι η ρύθμιση του ηλεκτρονικού εμπορίου δεν είναι δυνατό να εξαντληθεί, και δεν εξαντλείται, με τη θέσπιση της Οδηγίας αυτής. Πράγματι, ευρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο, λίγο προ της κατάληξης, οι συζητήσεις και διαδικασίες για την τροποποίηση της Σύμβασης των Βρυξελλών, 1968, για τη Διεθνή Δικαιοδοσία και την Εκτέλεση Αποφάσεων σε Αστικές και Εμπορικές Υποθέσεις και πρόκειται, κατ' ανάγκη, να αρχίσει η συζήτηση για την τροποποίηση της Σύμβασης της Ρώμης, 1980, για το Εφαρμοστέο Δίκαιο στις Συμβατικές Ενοχές, σε αμφοτέρως τις περιπτώσεις σε σχέση με τις από καταναλωτές συναπτόμενες συμβάσεις. Οσον αφορά, ειδικότερα, τη Σύμβαση των Βρυξελλών, 1968, η σχεδιαζόμενη τροποποίηση ως προς τη δωσιδικία επί συμβάσεων με καταναλωτές, δεν αφορά τη δωσιδικία αυτή καθ' εαυτή, που παραμένει η ίδια ως έχει τώρα (άρθρ. 14 Σύμβασης Βρυξελλών), αλλά αφορά τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, ώστε μια σύμβαση που συνάπτεται με ηλεκτρονικά μέσα να εμπίπτει και αυτή, ανεξαρτήτως περιεχομένου, στην ειδική δωσιδικία επί διαφορών εκ συμβάσεων με καταναλωτές. Ετσι, θεωρείται ότι στην ειδική αυτή δωσιδικία εμπίπτουν και συμβάσεις, οι οποίες συνάπτονται από καταναλωτές με τρίτους που παρέχουν υπηρεσίες ή πωλούν αγαθά, οι οποίοι (τρίτοι), έστω και αν δεν εδρεύουν στο κράτος μέλος της κατοικίας ή μόνιμης διαμονής του καταναλωτή, εντούτοις κατευθύνουν (και) στο κρά-

τος μέλος αυτό, κατά σημαντικό ποσοστό, τη δραστηριότητά τους, μέσω, πχ ηλεκτρονικής σελίδας που παρέχει όχι απλώς πληροφόρηση αλλά και τη δυνατότητα συναψης συμβάσεων με τους καταναλωτές.

5. Πρέπει, επίσης, να τονισθεί ότι από την Οδηγία δεν θίγεται το κοινοτικό κεκτημένο, ιδίως ως προς την προστασία της δημόσιας υγείας και του συμφέροντος του καταναλωτή (άρθρ. 1 παρ. 2 Οδηγίας), κατά το μέτρο που οι αντίστοιχες διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας και των εθνικών νομοθεσιών δεν περιορίζουν την ελευθερία παροχής υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών (άρθρ. 1 παρ. 3 Οδηγίας), όπως επίσης δεν θίγονται από τις διατάξεις και το σκοπό της Οδηγίας, κοινοτικά ή σε εθνικό επίπεδο λαμβανόμενα μέτρα, τα οποία αποσκοπούν στη στήριξη και ενίσχυση των πολιτισμικών και γλωσσικών ιδιαιτεροτήτων και στην προάσπιση του πλουραλισμού (άρθρ. 1 παρ. 6 Οδηγίας), με την προϋπόθεση, όμως, ότι τα μέτρα αυτά είναι σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και, κυρίως, δεν εμποδίζουν ούτε περιορίζουν την ελευθερία παροχής υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών.

6. Οι ρυθμίσεις της Οδηγίας είναι δυνατό να διακριθούν σε θεσμικού χαρακτήρα ρυθμίσεις και σε ρυθμίσεις που αφορούν τις βιοτικές σχέσεις που δημιουργούνται από την παροχή υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών. Στην πρώτη κατηγορία – θεσμικού χαρακτήρα ρυθμίσεις – υπάγονται οι

διατάξεις της Οδηγίας που αφορούν: α) Την εσωτερική αγορά και την εγκατάσταση των παρεχόμενων υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών. β) Τη θέσπιση κωδίκων δεοντολογικής συμπεριφοράς, με συμφωνίες μεταξύ εμπορικών και επαγγελματιών ενώσεων ή οργανώσεων και οργανώσεων καταναλωτών, τόσο σε κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, αφού ληφθούν υπόψη οι απόψεις των οργανώσεων που εκπροσωπούν άτομα με ειδικές ανάγκες και ιδιαίτερα άτομα με διαταραχές της οράσεως, καθώς και, ειδικότερα, τη θέσπιση κωδίκων δεοντολογικής συμπεριφοράς, με στόχο την προστασία των ανηλίκων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Οι κώδικες αυτοί δεν απαιτείται από την Οδηγία να έχουν υποχρεωτική ισχύ, αλλά σκοπό πρέπει να έχουν την υποστήριξη της εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας που αφορούν τις βιοτικές σχέσεις που δημιουργούνται από την παροχή υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών. γ) Τη θέσπιση της δυνατότητας προσφυγής σε εξωδικαστικές διαδικασίες επίλυσης διαφορών που ανακύπτουν από το ηλεκτρονικό εμπόριο και των κατάλληλων διαδικασιών, ιδίως για τη διασφάλιση της τήρησης κατάλληλων και επαρκών διαδικαστικής φύσεως εγγυήσεων για τα δικαιώματα των προσφευγόντων σε τέτοιες, εξωδικαστικές, διαδικασίες και ιδιαίτερα για τα δικαιώματα των καταναλωτών. Οι εξωδικαστικές αυτές διαδικασίες για την επίλυση των διαφορών αυτών, δεν αποκλείουν την προσφυ-

γή στα τακτικά Δικαστήρια, τα κράτη μέλη, όμως, έχουν την υποχρέωση (άρθρο 18 Οδηγίας) να προβλέψουν σχετικά με τις διαφορές που γεννώνται από δραστηριότητες ηλεκτρονικού εμπορίου, γενικά, κατάλληλες διαδικασίες που να επιτρέπουν την ταχεία λήψη μέτρων, ασφαλιστικών και άλλων, για την άρση κάθε παράβασης των διατάξεων της Οδηγίας – και των κατ' εφαρμογή αυτής θεσπισμένων διατάξεων του εθνικού δικαίου – και για την πρόληψη περαιτέρω βλάβης των συμφερόντων των εμπλεκόμενων μερών. δ) Τη θέσπιση πρόσφορων εποπτικών και ανακριτικών μέτρων για την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας και τη διασφάλιση του ότι οι παρέχοντες υπηρεσίες ηλεκτρονικού εμπορίου θα δίδουν την από την Οδηγία και το κοινοτικό κεκτημένο προσδιοριζόμενη ως απαραίτητη πληροφόρηση προς την Επιτροπή της ΕΕ και προς τις αρμόδιες Αρχές, τόσο του ιδίου του κράτους μέλους όσο και των λοιπών κρατών μελών, μέσω της διακρατικής συνεργασίας με την απειλή, μάλιστα, αποτελεσματικών και ανάλογων με την περίπτωση κυρώσεων (άρθρο 20 Οδηγίας), έτσι ώστε ν' αποτρέπονται οι παραβάσεις των διατάξεων της Οδηγίας από τους παρέχοντες υπηρεσίες της Κοινωνίας των Πληροφοριών.

Στη δεύτερη κατηγορία ρυθμίσεων που περιέχει η Οδηγία, σχετικά με τις βιοτικές σχέσεις του ηλεκτρονικού εμπορίου, περιλαμβάνονται οι εμπορικές ανακοινώσεις (άρθρα 6, 7 και 8 της Οδηγίας), οι ηλεκτρονικά συναπτόμε-

νες συμβάσεις (άρθρα 9, 10 και 11 της Οδηγίας) και η ευθύνη των παρεχόντων, υπό μορφή διαμεσολάβησης, υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών.

Από τις δύο προαναφερθείσες κατηγορίες, οι ρυθμίσεις που εντάσσονται στη δεύτερη από αυτές, θα αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας στα επόμενα μέρη της μελέτης αυτής, σε συνδυασμό με τις ήδη ισχύουσες διατάξεις του κοινοτικού κεκτημένου και της, κατ' εφαρμογή αυτού, ελληνικής νομοθεσίας και νομολογίας. Από τις θεσμικού χαρακτήρα ρυθμίσεις που εντάσσονται στην πρώτη κατηγορία, θα εκτεθούν εδώ μόνο οι ρυθμίσεις που αφορούν την Εσωτερική Αγορά και την εγκατάσταση των παρεχόμενων υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών και την παροχή των υπηρεσιών αυτών (υπό Γ, κατωτέρω), αφού πρώτα οριοθετηθεί, εν συντομία, το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και ορισθεί το περιεχόμενο των όρων που χρησιμοποιούνται στις διατάξεις της (υπό Β).

Β. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ-ΟΡΟΛΟΓΙΑ

1. Οι διατάξεις της Οδηγίας εφαρμόζονται, *rationae materiae*, σε όλες τις υπηρεσίες της Κοινωνίας των Πληροφοριών και σε όσους παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες, τους οποίους η Οδηγία διακρίνει σε τρεις κατηγορίες, περί των οποίων θα γίνει ειδική αναφορά κατωτέρω.

Ως υπηρεσίες της Κοινωνίας των Πληροφοριών καλυπτόμενες από την Οδηγία ορίζονται (άρθρο

2 α' της Οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 (2) της Οδηγίας 98/34/EC) όλες οι υπηρεσίες και κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται από απόσταση, έναντι αμοιβής και μετά από αίτημα του χρήστη της υπηρεσίας, εφ' όσον η υπηρεσία αυτή παρέχεται με τη χρησιμοποίηση ηλεκτρονικού εξοπλισμού για την αποθήκευση και επεξεργασία δεδομένων, περιλαμβανομένης και της ψηφιακής συμπύκνωσης των δεδομένων (εφεξής, η Υπηρεσία ή οι Υπηρεσίες). Όλα τα ανωτέρω στοιχεία του ορισμού, απαιτείται να συντρέχουν σωρευτικά για την υπαγωγή μιας υπηρεσίας στον προαναφερθέντα ορισμό, το πιο χαρακτηριστικό όμως, και το πιο κρίσιμο από τα στοιχεία αυτά, φαίνεται να είναι το στοιχείο της ηλεκτρονικής επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων, εφ' όσον οι εργασίες αυτές διενεργούνται για εμπορικό σκοπό, από απόσταση, κατά "παραγγελία" του Πελάτη. Έτσι, ως Υπηρεσίες κατά τον ορισμό αυτό θεωρούνται, κυρίως, οι υπηρεσίες και εν γένει η οικονομική δραστηριότητα που διεξάγεται on-line, όπως, για παράδειγμα, η on-line πώληση αγαθών και υπηρεσιών, όχι όμως και η (concrete) παράδοση των αγαθών ή οι προδιαγραφές και τα τυχόν ελαττώματα αυτών ούτε η παροχή υπηρεσιών off-line (πρβλ. παρ. 18 του αιτιολογικού της Οδηγίας). Περαιτέρω, ως Υπηρεσίες χαρακτηρίζονται επίσης εκείνες που συνίστανται στη διαβίβαση πληροφοριών και δεδομένων μέσω δικτύων επικοινωνίας ή στην παροχή πρόσβασης σε τέτοια δίκτυα ή

στην αποθήκευση πληροφοριών και δεδομένων για λογαριασμό τρίτων και δη εκείνων που δίδουν τις πληροφορίες και τα δεδομένα προς αποθήκευση. Αντίθετα, κατά τη βούληση του ιστορικού νομοθέτη (πρβλ. *ibid*) η τηλεοπτική και η ραδιοφωνική εκπομπή δεν συνιστά Υπηρεσία (ενώ αντίθετα, συνιστά Υπηρεσία η καλωδιακή ή άλλη, κατά παραγγελία του πελάτη, εκπομπή προγράμματος σε συγκεκριμένο αποδέκτη), όπως δεν συνιστά Υπηρεσία η χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλης, αντίστοιχης μορφής επικοινωνίας, μεταξύ προσώπων που δεν ενεργούν για επαγγελματικό ή εμπορικό σκοπό, έστω και αν τα πρόσωπα αυτά προβαίνουν, με τον τρόπο αυτό, σε σύναψη συμβάσεων μεταξύ τους.

2.1. Οι διατάξεις της Οδηγίας εφαρμόζονται από πλευράς υποκειμένων (*rationae personae*) τόσο στους αποδέκτες Υπηρεσιών, που είναι δυνατό να είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα είτε ενεργούντα για σκοπούς επαγγελματικούς ή εμπορικούς είτε όχι, τα οποία είτε δίδουν πληροφορίες σε ανοικτά δίκτυα επικοινωνίας, όπως το Διαδίκτυο, είτε αναζητούν ή λαμβάνουν πληροφορίες από τέτοια δίκτυα, όσο και σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που παρέχουν Υπηρεσίες στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας μέσω σταθερής τοπικά εγκατάστασης, που έχει διάρκεια στο χρόνο, αόριστη ή περιορισμένη χρονικά. Τέτοια εγκατάσταση, πάντως, δεν συνιστά ο τόπος όπου ευρίσκονται φυσικά το-

ποθετημένα τα μηχανήματα που υποστηρίζουν τεχνικά την Υπηρεσία ούτε ο τόπος όπου η Υπηρεσία είναι προσβάσιμη. Για το σκοπό προσδιορισμού του τόπου της εγκατάστασης του παρέχοντος Υπηρεσίες, είναι αναγκαίο να προσδιορισθεί ο τόπος όπου ασκείται η οικονομική δραστηριότητα του παρέχοντος τις Υπηρεσίες, εάν δε υπάρχουν πλείονες του ενός τέτοιοι τόποι, αναζητείται ο τόπος όπου ασκείται η οικονομική δραστηριότητα παροχής της συγκεκριμένης κάθε φορά Υπηρεσίας.

2.2. Ο προσδιορισμός του τόπου εγκατάστασης του παρέχοντος Υπηρεσίες έχει σημασία, όπως θα καταδειχθεί στα επόμενα, διότι αποτελεί το συνδετικό στοιχείο αναφοράς για την εφαρμογή, ως προς τον παρέχοντα Υπηρεσίες, των διατάξεων του εθνικού δικαίου των κρατών μελών, οι οποίες περιλαμβάνονται στο συντονισμένο πεδίο της Οδηγίας. Ως συντονισμένο πεδίο ορίζεται από την Οδηγία (άρθρο 2 (h)) το σύνολο των προϋποθέσεων, οι οποίες καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία των κρατών μελών, είτε γενικά είτε ειδικά ως προς τις Υπηρεσίες ή τους παρέχοντες Υπηρεσίες, και προς τις οποίες (προϋποθέσεις) οι τελευταίοι είναι υποχρεωμένοι να συμμορφωθούν για την έναρξη της δραστηριότητας παροχής Υπηρεσιών – όπως άδεια της Αρχής, προσόντα, γνωστοποιήσεις προς τις αρμόδιες Αρχές κλπ – ή για τη συνέχιση της δραστηριότητας αυτής, όπως προϋποθέσεις ως προς τη συμπεριφορά ή την ευθύνη του

παρέχοντας τις Υπηρεσίες, το περιεχόμενο ή την ποιότητα αυτών, περιλαμβανομένων και των προϋποθέσεων που αφορούν συμβάσεις και διαφήμιση, όπως οι προϋποθέσεις αυτές εκάστοτε ισχύουν στα κράτη μέλη, είτε μετά από μελλοντική εναρμόνισή τους στο επίπεδο της ΕΕ είτε κατόπιν θεσπίσεως εθνικού δικαίου διατάξεων, σύμφωνων προς το κοινοτικό δίκαιο.

3. Η Οδηγία δεν θεσπίζει διατάξεις ποινικού δικαίου ούτε διατάξεις ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης της Ρώμης (1980) για το Εφαρμοστέο Δίκαιο στις Συμβατικές Ενοχές, ούτε διατάξεις για τη δικαιοδοσία των Δικαστηρίων, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης των Βρυξελλών (1968), και της οποίας οι διατάξεις, όπως σημειώθηκε πιο πάνω, πρόκειται να τροποποιηθούν με Κανονισμό του Συμβουλίου της ΕΕ (πρβλ. τη σχετική Πρόταση Κανονισμού 99/0154 (CNS) COM (1999) 348 final/14.7.99). Περαιτέρω, στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας δεν περιλαμβάνονται, κατά ρητή διάταξη αυτής (άρθρ. 1 παρ. 5 της Οδηγίας): (α) τα θέματα φορολογίας, (β) τα θέματα που αφορούν Υπηρεσίες, οι οποίες ρυθμίζονται ειδικά από άλλες Οδηγίες, οι διατάξεις των οποίων εφαρμόζονται και στις Υπηρεσίες της Κοινωνίας των Πληροφοριών και δη, όπως οι διατάξεις της Οδηγίας 97/66/ΕΕ περί της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και της προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον

τομέα των τηλεπικοινωνιών και οι διατάξεις της Οδηγίας 95/46/ΕΕ περί της προστασίας του ατόμου σε σχέση με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσωπικών δεδομένων, (γ) τα θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού, όπως συμπράξεις επιχειρήσεων, κρατικές ενισχύσεις κλπ, ως και (δ) ορισμένες δραστηριότητες, οι οποίες είναι μεν δυνατό να συνιστούν Υπηρεσίες, ρητά όμως εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας: υπηρεσίες συμβολαιογράφου ή αντιστοίχων επαγγελματιών, τα οποία έχουν ευθεία και ειδική σχέση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας, υπηρεσίες εκπροσώπησης και υπεράσπισης φυσικών ή νομικών προσώπων επί δικαστηρίου, και υπηρεσίες τυχηρών παιγνίων, όπως στοιχημάτων, λοταρίας κλπ.

Γ. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΧΟΝΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ - ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ - ΕΠΟΠΤΕΙΑ

1. Όπως ρητά προβλέπεται στην ίδια την Οδηγία (άρθρ. 1 παρ. 1), σκοπός των διατάξεων αυτής είναι η συμβολή της Οδηγίας στη λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς, με την καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των Υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών.

Για την υλοποίηση του σκοπού αυτού προβλέπεται στο άρθρ. 3 παρ. 1 και 2 της Οδηγίας, ότι αφ' ενός μεν κάθε κράτος μέλος έχει την υποχρέωση να εφαρμόζει τις διατάξεις της εθνικής του νομοθεσίας, κατά το μέτρο που οι διατάξεις αυτές περιλαμβάνονται στο συντονισμένο πεδίο της Οδηγίας (για την έννοια αυτή, πρβλ. ανωτέρω, υπό Β.2.2.), στις Υπηρεσίες που παρέχονται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα που παρέχουν τέτοιες Υπηρεσίες και έχουν εγκατάσταση σταθερή και μόνιμη μέσο της οποίας ασκούν την οικονομική τους δραστηριότητα, στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, και, αφ' ετέρου (άρθρ. 3 παρ. 2), ότι τα κράτη μέλη δεν δικαιούνται να περιορίζουν τη δυνατότητα παροχής στο έδαφός τους, των Υπηρεσιών που προέρχονται από ένα άλλο Κράτος Μέλος, για λόγους που περιλαμβάνονται στο συντονισμένο πεδίο της Οδηγίας, ήτοι θέτοντας προϋποθέσεις ως προς την ποιότητα ή το περιεχόμενο της Υπηρεσίας ή την ευθύνη του παρέχοντος την Υπηρεσία, ή την τήρηση υποχρεώσεων γνωστοποίησης ή την ύπαρξη συγκεκριμένων επαγγελματικών προσόντων του παρέχοντος τις Υπηρεσίες ή τη χορήγηση αδειών από κρατικές Αρχές. Ειδικότερα ως προς το τελευταίο αυτό σημείο, εισάγεται, με τη διάταξη του άρθρ. 4 παρ. 1 της Οδηγίας, ρητή απαγόρευση, απευθυνόμενη προς τα κράτη μέλη, να εξαρτούν τόσο την έναρξη όσο και τη λειτουργία επιχείρησης με αντικείμενο την παροχή Υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πληροφοριών,

από την προηγούμενη χορήγηση άδειας της Αρχής ή από την πλήρωση προϋπόθεσης ισοδυνάμου προς προηγούμενη άδεια αποτελέσματος, εκτός αν πρόκειται (άρθρ. 4 παρ. 2 Οδηγίας) (α) για άδειες που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις Υπηρεσίες ή (β) για άδειες χορηγούμενες βάσει των διατάξεων της Οδηγίας 97/13/ΕΕ περί αδειών για την παροχή υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας.

Ετσι, κατ' εφαρμογή του περιγραφέντος συστήματος που καθιερώνει η Οδηγία, μία επιχείρηση παροχής Υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένη στο κράτος μέλος Α, διέπεται ως προς την εγκατάσταση και λειτουργία της από το δίκαιο του κράτους μέλους αυτού, εποπτεύεται από τις Αρμόδιες Αρχές του κράτους μέλους Α, (πρβλ. κατωτ. υπό 2) και δικαιούται, άνευ άλλου τινός, να παρέχει τις Υπηρεσίες της ελεύθερα και στα λοιπά κράτη μέλη που η επιχείρηση επιλέγει, υποκείμενη, όμως, στο δίκαιο των λοιπών κρατών μελών – και όχι στο δίκαιο του κράτους μέλους Α – ως προς τις ρυθμίσεις του δικαίου εκάστου των λοιπών κρατών μελών, (άρθρ. 2 h ii της Οδηγίας), που αφορούν πράγματα και την παράδοση αυτών, καθώς και υπηρεσίες που δεν παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα.

2. Όπως υπαινιχθήκαμε πιο πάνω, σύμφωνα με την αρχή ότι οι Υπηρεσίες ενδείκνυται να εποπτεύονται στην πηγή της προέλευσής τους, προκειμένου να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική επίτευξη αντικειμενικών στόχων δημοσίου συμφέ-

ροντος, η Οδηγία θεσπίζει σύστημα εποπτείας των παρεχόντων τις Υπηρεσίες (άρθρ. 5 Οδηγίας), βασισμένο στην υποχρέωση όσων παρέχουν Υπηρεσίες να γνωστοποιούν, τόσο στους αποδέκτες των Υπηρεσιών όσο και στις αρμόδιες Αρχές, σειρά πληροφοριακών στοιχείων που θα πρέπει να είναι προσβάσιμα με τρόπο απλό, διαρκώς και απ' ευθείας. Τα πληροφοριακά αυτά στοιχεία, που αφορούν όλους όσοι παρέχουν Υπηρεσίες, ανεξάρτητα από το ειδικότερο περιεχόμενο αυτών, είναι τουλάχιστον τα εξής (άρθρ. 5 παρ. 1 Οδηγίας): (α) το όνομα ή η επωνυμία του παρέχοντος τις Υπηρεσίες, (β) η γεωγραφική διεύθυνση της εγκατάστασης αυτού κατά τις διακρίσεις που αναλύθηκαν ανωτέρω, (γ) τα στοιχεία του παρέχοντος τις Υπηρεσίες, περιλαμβανομένης και της θυρίδας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του, που επιτρέπουν γρήγορη και απ' ευθείας επικοινωνία μαζί του, (δ) τον αριθμό και λοιπά στοιχεία τυχόν εγγραφής του σε εμπορικό, επαγγελματικό ή άλλο μητρώο, (ε) την εποπτεύουσα Αρχή, σε περίπτωση που η δραστηριότητα του παρέχοντος τις Υπηρεσίες υπάγεται σε σχήμα εποπτείας της συγκεκριμένης δραστηριότητας (πχ Τράπεζα της Ελλάδος, για τις Τραπεζικές Ανώνυμες Εταιρείες, ή Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, για τις Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών), (στ) τον αριθμό ΦΠΑ, σε περίπτωση που η συγκεκριμένη δραστηριότητα υπάγεται στις διατάξεις του άρθρ. 22 (1) της Οδηγίας 77/388/ΕΟΚ περί ενιαίου τρό-

που υπολογισμού του ΦΠΑ ή άλλων φόρων επί του κύκλου εργασιών, (ζ) όταν γίνεται αναφορά σε τιμές, στοιχεία που αφορούν αυτές, με τρόπο ξεκάθαρο και μη γεννώντα αμφιβολίες, και, κυρίως, πληροφόρηση περί του κατά πόσον οι τιμές περιλαμβάνουν ή όχι φόρους και έξοδα παράδοσης στον αποδέκτη, καθώς και (η) κάθε άλλη γνωστοποίηση που επιβάλλεται από το κοινοτικό δίκαιο. Ειδικότερα προκειμένου περί Υπηρεσιών που παρέχονται από επαγγελματίες που ανήκουν σε ρυθμισμένα από την κοινοτική νομοθεσία επαγγέλματα, βάσει των διατάξεων που διέπουν την αμοιβαία αναγνώριση διπλωμάτων και επαγγελματικών προσόντων, απαιτείται επίσης η γνωστοποίηση, με τον ίδιο ως άνω τρόπο, του επαγγελματικού σώματος, επιμελητηρίου ή άλλου, στο οποίο ανήκει ο παρέχων τις Υπηρεσίες, του επαγγελματικού τίτλου που φέρει αυτός και του κράτους μέλους που χορήγησε τον επαγγελματικό αυτό τίτλο, καθώς και αναφορά στους κανόνες που διέπουν το συγκεκριμένο επάγγελμα στη χώρα εγκατάστασης και τον τρόπο πρόσβασης στο περιεχόμενο των εν λόγω κανόνων.

Πέραν των ανωτέρω, υποχρεωτικών για όλους τους παρέχοντες Υπηρεσίες γνωστοποιήσεων, θεσπίζονται και ειδικοί, ανά είδος Υπηρεσίας, κανόνες περί γνωστοποίησης στοιχείων, στους οποίους θα αναφερθούμε σε άλλο, επόμενο μέρος της μελέτης αυτής.

3.1. Η Οδηγία ρητά αποκλείει την εφαρμογή των διατάξεων του

άρθρ. 3 παρ. 1 και 2 αυτής, περί εφαρμογής του κανόνα home country control και περί ελεύθερης παροχής των Υπηρεσιών (άρθρ. 3 παρ. 3, σε συνδυασμό με το Παράρτημα της Οδηγίας), σε σειρά ολόκληρη Υπηρεσιών, που αφορούν τους εξής κυρίως τομείς: α) πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία και αναλόγου περιεχομένου δικαιώματα, β) έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος, υπό προϋποθέσεις που θα θέσει η Επιτροπή (επιφυλάξεις μη εφαρμογής από τα κράτη μέλη), γ) ελευθερία επιλογής από τα μέρη του εφαρμοστέου στη σύμβασή τους δικαίου, δ) συμβατικές υποχρεώσεις εκ συμβάσεων με καταναλωτές, ε) τυπική εγκυρότητα και ισχύ των συμβάσεων που αφορούν τη γένεση και μεταβίβαση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων, εφ' όσον, κατά το δίκαιο του κράτους μέλους όπου ευρίσκεται το ακίνητο, υφίστανται αναγκαστικού δικαίου τυπικές προϋποθέσεις ισχύος των συμβάσεων αυτών, στ) το επιτρεπτό των μη αιτηθεισών εμπορικής φύσεως ανακοινώσεων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς και ζ) τομείς τους οποίους ρυθμίζουν σειρά Οδηγιών του κοινοτικού κεκτημένου, οι οποίες αναφέρονται στο Παράρτημα της Οδηγίας.

3.2. Τέλος, η Οδηγία καθιερώνει σύστημα (άρθρ. 3 παρ. 4, 5 και 6), κατ' εφαρμογή του οποίου τα κράτη μέλη δικαιούνται, εκτάκτως, να λάβουν μέτρα για τον περιορισμό στο έδαφός τους, της ελευθερίας παροχής συγκεκριμένης Υπηρεσίας που προέρχεται από άλλο κράτος

μέλος, εφ' όσον τα μέτρα αυτά είναι αναγκαία (α) για λόγους δημοσίου συμφέροντος του κράτους μέλους υποδοχής, και ιδίως για λόγους πρόληψης, διερεύνησης, ανακάλυψης και καταδίωξης εγκληματικών πράξεων κυρίως για την προστασία των ανηλίκων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και την καταπολέμηση των διακρίσεων και του με βάση τη φυλή, το φύλο, τη θρησκεία ή την εθνικότητα καλλιευόμενου μίσους, (β) για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας, (γ) για λόγους δημόσιας και εθνικής ασφάλειας και άμυνας, (δ) για λόγους προστασίας των καταναλωτών και των επενδυτών. Περαιτέρω, προκειμένου να είναι επιτρεπτή η λήψη τέτοιων εκτάκτων μέτρων, απαιτείται τα μέτρα αυτά να τελούν σε σχέση αναλογίας για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων και να στρέφονται κατά της συγκεκριμένης Υπηρεσίας, η οποία προσβάλλει τους προαναφερθέντες στόχους ή δημιουργεί κίνδυνο προσβολής των στόχων αυτών και βλάβης των αντίστοιχων αγαθών, τα οποία κρίνονται, έτσι, άξια προστασίας από την Κοινοτική νομοθεσία. Πριν προχωρήσει στη λήψη τέτοιων μέτρων, το κράτος μέλος υποδοχής υποχρεούται να ειδοποιήσει σχετικά την Επιτροπή της ΕΕ και το κράτος μέλος προέλευσης, προκειμένου αυτό να λάβει τα δέοντα μέτρα και, αν το κράτος μέλος προέλευσης δεν λάβει μέτρα ή τα ληφθέντα είναι ανεπαρκή ή απρόσφορα, τότε το κράτος μέλος υποδοχής δικαιούται να δράσει το ίδιο, εκτός αν συντρέχει περίπτωση

άμεσης λήψης μέτρων, οπότε δεν ισχύει η υποχρέωση προηγούμενης ειδοποίησης του κράτους μέλους προέλευσης αλλά αρκεί η, μετά τη λήψη των μέτρων, γνωστοποίηση αυτών στο κράτος μέλος προέλευσης και στην Επιτροπή της ΕΕ. Από τη, διοικητικής φύσεως, αυτή διαδικασία, δεν θίγονται οι δικαστικές διαδικασίες που ενεργούνται από ή ενώπιον των αρμοδίων Δικαστηρίων.

Πάντως, τελικός κριτής της συμβατότητας των μέτρων αυτών περιορισμού της ελευθερίας παροχής των Υπηρεσιών, προς το κοινοτικό δίκαιο, είναι η Επιτροπή της ΕΕ, η οποία, αν κρίνει αντίθετα, είναι, κατ' εφαρμογή της Οδηγίας, αρμόδια να ζητήσει από το κράτος μέλος που έλαβε τα μέτρα, την άρση αυτών είτε τη μη λήψη αυτών, αν αυτά δεν ελήφθησαν ακόμη (άρθρ. 3 παρ. 6 Οδηγίας).

